

Rovníková Guinea – najrozvinutejší štát Afriky?

Mária Trnková, Daniel Gurňák

Príspevok podáva stručnú politicko-geografickú charakteristiku jedného z najmenších, ale podľa niektorých ukazovateľov najrozvinutejšieho štátu v súčasnej Afrike. Rovníková Guinea je u nás pomerne málo známym štátom, no jeho „príbeh“ si zaslúži pozornosť. Bývalá španielska kolónia bola od svojho vyhlásenia nezávislosti chudobnou krajinou, ktorú sužoval despotický diktátorský režim. Čo a ako sa v tejto krajine zmenilo po objavení bohatých nálezísk ropy koncom 20. storočia predstavuje náš príspevok.

Úvod

Ropa počas ostatného storočia bola a stále je výrazným faktorom ovplyvňujúcim svetovú ekonomiku i svetovú politiku. Jej ťažba dokáže spustiť výrazný hospodársky vzostup krajiny, v ktorej bola objavená, čoho typickým príkladom je Rovníková Guinea. Tento rozlohou i počtom obyvateľov nenápadný štát ležiaci na západnom pobreží Afriky v oblasti Guinejského zálivu, je dnes práve vďaka objavu ropy v 90-tych rokoch 20. storočia a jej následnej ťažbe najbohatšou krajinou tohto svetadielu v prepočte na obyvateľa a zároveň krajinou atraktívnou pre vyspelé štáty sveta, akými sú USA, Čína, či štáty EÚ. Ropný boom v Guinejskom zálive v 90-tych rokoch 20. storočia pretransformoval pôvodne chudobnú a zaostalú Rovníkovú Guineu, ktorej hospodárstvo bolo založené na pestovaní kakaových bôbov a kávy, na bohatú ropnú krajinu. Krajina v priemere denne vyťaží 300 000 barelov ropy, čo je porovnateľné napríklad s Konžskou republikou, Turkménskom či Vietnami. Veľké zisky a prílev zahraničných investícií krajinu štatisticky zaradili medzi vyspelé štáty Afriky. Podľa Medzinárodného menového fondu patrí ekonomický rast Rovníkovej Guiney k najrýchlejšie rastúcim vo svete. Takýto rýchly rast spolu s nízkym počtom obyvateľov spôsobil, že hrubý domáci produkt v prepočte na obyvateľa sa stal najvyšším spomedzi všetkých afrických štátov. Aký však malo toto „šťastie“ skutočný dopad na vývoj krajiny a život jej obyvateľov? Stal sa z Rovníkovej Guiney „africký Dubaj či Brunej“?

Geografická charakteristika Rovníkovej Guiney

Rovníková Guinea, oficiálny názov Republika Rovníkovej Guiney, je štát ležiaci na západnom pobreží Afriky, v oblasti Guinejského zálivu, približne 200 km severne od rovníka. Rozlohou 28 051 km² je druhým najmenším štátom strednej Afriky. Okrem kontinentálnej časti nazývanej Rio Muni zaberajúcej rozlohu 26 017 km², k štátu patrí aj ostrovná časť zložená z piatich ostrovov ležiacich v Guinejskom zálive Atlantického oceánu: ostrov Bioko (2 017 km²), Annobón (17 km²), Corisco (15 km²) a malé ostrovy Elobey (2,5 km²). Zo severu krajina susedí na pevnine s Kamerunom, z východu a z juhu s Gabonom. Na mori má spoločnú hranicu s Nigériou a s Republikou Svätého Tomáša a Princovho ostrova. Teritoriálne vody štátu siahajú do vzdialenosti 22 námorných míľ a výlučná ekonomická zóna využívaná na hospodárenie s ropnými zdrojmi sa rozprestiera do vzdialenosti 370 námorných míľ (The World Factbook 2015).

Fyzickogeografická charakteristika

Pobrežie kontinentálnej časti Rovníkovej Guiney je tvorené dlhým pásom pláží, ktoré smerom do vnútrozemia krajiny prechádzajú do náhorných plošín dvíhajúcich sa do vyšších nadmorských výšok pohoria Crystal Mountains smerom ku hraniciam s Gabonom. Najvyšším vrchom celého štátu je však sopečný vrch Pico Basile (3 008 m n. m.) na ostrove Bioko. Sopečného pôvodu



je i ostrov Annobón, ležiaci južnejšie od rovníka, približne 640 km juhozápadne od ostrova Bioko (FRAME 2012). Geografická poloha a reliéf ovplyvňujú krajinu aj z klimatického hľadiska. Územie zasahuje do vlhkého tropického podnebia so striedajúcimi sa obdobiami dažďov a sucha. Kým v kontinentálnej časti Rio Muni je obdobie sucha od júna do augusta, v ostrovnej časti krajiny prevláda vtedy obdobie dažďov. Od decembra do februára je to naopak. Zvyšné mesiace tvoria postupný prechod medzi jednotlivými obdobiami (FRAME 2012). Kontinentálnu časť v porovnaní s ostrovnou zasahujú menšie klimatické výkyvy.

Rieky Rovníkovej Guiney sú krátke, najväčšou je Benito (aj Rio Mbini) ústiaca do Atlantického oceánu pri meste Mbini. Posledných 20 km je rieka splavná a využíva sa pre hospodárske účely, keďže v tejto časti krajiny sa rozprestierajú mangrovové pralesy. Ďalšími významnejšími riekami sú Campo (Ntem) na hraniciach s Kamerunom a Kye na hraniciach s Gabonom. Cez ostrov Bioko preteká významná rieka Musola a nachádza

sa tu päť vulkanických jazier vyplňajúcich krátery vyhasnutých sopiek. Rieky pretekajúce ostrovom Bioko majú väčší hydroenergetický potenciál z dôvodu väčšieho množstva zrážok, ako rieky v kontinentálnej časti štátu. Tieto sú využívané predovšetkým ako splavné rieky pri ťažbe dreva (MANENE NSOGO 2004).

Vysoké teploty a vysoký stupeň vlhkosti spôsobujú urýchlenie procesu feralizácie pôd – teda červené sfarbenie pôd seskvioxidmi železa. Tieto pôdy sa síce dobre obrábajú, no nie sú veľmi úrodné. Na ostrove Bioko však vďaka sopečnému podkladu bohatému na minerály sú pôdy pomerne úrodné a boli využívané na zakladanie plantáží. Malá rozloha štátu je vykompenzovaná veľkou biodiverzitou, ktorá však čiastočne ustúpila monokultúram na plantážach, typické sú kakaovníky, kávovníky, banánovníky, orchidey. Medzi bežne viditeľné živočíchy v kontinentálnej časti krajiny patria opice, šimpanzy, slony, antilopy, rôzne druhy plazov, obojživelníkov a hmyzu (THORHAUG 2009). Z celkovej rozlohy štátu zaberajú lesy 57,5 %, poľnohospodárska pôda 10,1 % a zvyšných 32,4 % tvorí ostatná pôda (The World Factbook 2015).

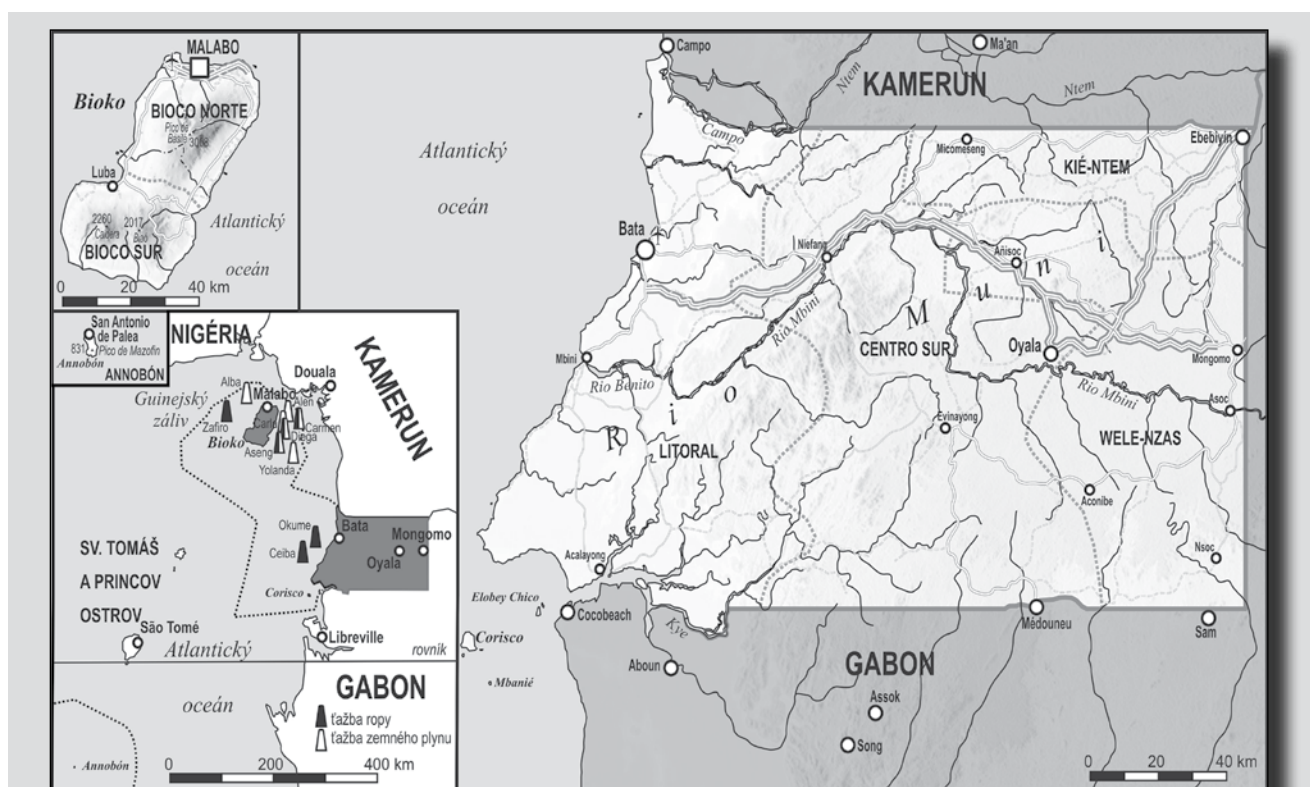
Humánnogeografická charakteristika

Administratívne sa Rovníková Guinea delí na provincie. Kontinentálnu časť štátu s tvarom obdĺžnika tvoria štyri provincie: Litoral, Centro Sur, Kié-Ntem a Wele-Nzas. Ostrov Bioko tvaru rovnobežníka, situovaný v Guinejskom zálive, je administratívne členený na dve provincie: Bioko Norte a Bioko Sur. Ostrov Annobón je samostatnou provinciou.

Obyvateľstvo Rovníkovej Guiney sa koncentruje predovšetkým pri pobrežiach a v mestách. Najmenej obyvateľov žije vo vnútrozemí krajiny pokrytom hustým pralesom, a to tak na ostrove Bioko ako aj na pevnine v regióne Rio Muni. K 31. decembru 2015 žilo v Rovníkovej Guinei podľa medzinárodných odhadov 845 060 obyvateľov (The World Factbook 2015). Rozdiely medzi kontinentálnou a ostrovnou časťou sa prejavujú aj v etnickom zložení obyvateľov. V kontinentálnej časti žije kmeň Fangov, ktorých podiel sa odhaduje na 80 % až 90 % z celkovej populácie štátu. Kmene Kombe, Balengue a Bujeba boli v minulosti pod nátlakom Fangov zatlačované smerom viac k pobrežiu a ich podiel na obyvateľstve je veľmi nízky.

Počet pôvodných obyvateľov ostrova Bioko, nazývaní Bubi, je odhadovaný na 5 000. Len veľmi malé percento tvoria potomkovia bývalých kolonistov Španielov (FRAME 2012). Dlhoročná portugalská a po nej španielska nadvláda však spôsobili, že až 89 % obyvateľov sa hlási k rímskemu katolicizmu, 5 % obyvateľov vyznáva tradičné viery (animizmus) a zvyšné obyvateľstvo vyznáva iné vierovyznania alebo sú bez vyznania (MZVaEZ SR, 2009). Ďalším dôsledkom španielskeho kolonializmu je jazyk. Rovníková Guinea je jediným štátom pevninskej Afriky, kde je španielčina úradným jazykom (s výnimkou dvoch španielskych enkláv v Maroku). Od februára 1998 sa oficiálnym jazykom krajiny stala aj francúzština. Okrem úradných jazykov sa obyvatelia jednotlivých kmeňov dorozumievajú domorodými jazykmi a niektoré zdroje uvádzajú aj tretí úradný jazyk, a to portugalcinu (FRAME 2012).

Pred príchodom „ropnej éry“ bolo hospodárstvo krajiny sústredené na poľnohospodárstvo, predovšetkým na produkciu kakaa a kávy. Tento sektor výroby však po vyhlásení nezávislosti začal upadať. Zo živočíšnej výroby je dominantný chov hovädzieho dobytku a vzhľadom na prímorskú polohu Rov-



Obrázok 1 Orientačná mapa Rovníkovej Guinei s oblasťami ťažby ropy a zemného plynu

níkovej Guiney má významné postavenie tiež rybolov. Práve ostrov Annobón je lokalizovaný uprostred najbohatších rybolovných pásiem Atlantického oceánu. Aj napriek tomu kvôli nedostatku moderných technológií a zastaraných metód je výlov nedostatočný a ryby sa pre domácu spotrebu musia dovážať. Hospodárstvo celej krajiny je od 90. rokov minulého storočia založené na ťažbe ropy, ktorej objavenie stimulovalo najrýchlejší ekonomický rast krajiny zo všetkých štátov Afriky. Druhým najdôležitejším zdrojom príjmov štátu je ťažba dreva, ktorá je sústredená v kontinentálnej časti krajiny, v oblasti dažďových pralesov. Okrem ropného bohatstva sa v krajine nachádzajú menšie, zatiaľ nevyužívané prírodné zdroje zlata, bauxitu, mangánu, uránu a diamantov (Zastupiteľský úrad ČR v Abuji 2015).

Pozitívny vplyv ropného boomu sa prejavil na infraštruktúre krajiny, no väčšinou iba v okolí hlavného mesta Malaba na ostrove Bioko a v okolí najväčšieho mesta štátu Baty na pobreží Rio Muni. Ostatné časti krajiny zostali naďalej zaostané a nerozvinuté. Dopravná sieť je zastúpená cestnou, lodnou a leteckou dopravou. Železničné trate v krajine neboli nikdy vybudované. Najviac rozvinutá je lodná doprava. V mestách Malabo, Luba a Bata sa nachádzajú veľké prístavy, ktoré patria k najhlbším prístavam v celom regióne Guinejského zálivu. V súčasnosti prechádzajú prístavy rekonštrukciou kvôli rozšíreniu kapacít. Prístav Luba, ktorý slúži najmä ropným spoločnostiam, by sa mal stať jednou z najväčších lodných križovatiek v rámci okolitých krajín Guinejského zálivu. Vnútroštátnu a medzinárodnú dopravu zabezpečujú letecké spoločnosti Punto Azul, Ceiba a Cronos. V krajine sa nachádza sedem letísk, z ktorých šesť má spevnenú prístávaciu plochu. Medzinárodné letiská sú lokalizované v hlavnom a najväčšom meste Rovníkovej Guiney. Cestnú sieť tvorí približne 3 000 km ciest. Z nich je iba 10 % je spevnených. Na výstavbe ciest sa podieľajú predovšetkým čínske, španielske a francúzske spoločnosti. V Rio Muni prevažnú časť cestnej siete tvoria prašné cesty, ktoré sú v období dažďov ťažko prejazdné (Zastupiteľský úrad ČR v Abuji, 2015). V súčasnosti sa však dokončuje naprieč kontinentálnou časťou diaľnica z Baty na východné hranice v dĺžke 200 km.

Hlavné a prístavné mesto Malabo (asi 100 tis. obyvateľov) leží na severnom

pobreží ostrova Bioko, približne 250 km od pobrežných hraníc s Kamerunom. Je najstarším mestom a zároveň politickým, finančným, obchodným, vzdelávacím a religióznym centrom krajiny. Najľudnatejším mestom štátu je však Bata (vyše 170 tis. obyvateľov), ktorá sa nachádza na severozápade pevninskej časti Rio Muni, pri pobreží Guinejského zálivu. Až 60 % obyvateľov štátu žije vo vidieckych sídlach. V mestách sa žije zvyšných 40 % obyvateľov, no z nich asi tri štvrtiny sa koncentrujú do dvoch najväčších miest. Väčšina mestského obyvateľstva však žije v slumoch na ich okraji (SCAFIDI 2015).

Politický systém Rovníkovej Guiney

Rovníková Guinea po dlhšej 190-ročnej španielskej nadvláde (ktorá vystriedala 300-ročnú portugalskú prítomnosť) získala dňa 12. októbra 1968 nezávislosť. Podľa ústavy z roku 1991 je krajina demokratickou republikou s prezidentským systémom, kde je oficiálne povolená existencia viacerých politických strán, no podľa viacerých kritikov je systém krajiny skôr diktátorsky ako demokratický. Skutočnú demokraciu vlastne táto krajina nikdy nepoznala. Hlavou štátu a súčasne predstaviteľom výkonnej moci je prezident (už dlhodobo Teodoro Obiang Nguema Mbasogo – ďalej Obiang Nguema), volený na funkčné obdobie siedmich rokov. Prezident menuje do funkcie viceprezidentov, premiéra a ministrov. Zákonodarnú moc tvorí dvojkomorový parlament zložený zo Zhromaždenia ľudových zástupcov (poslanecká snemovňa) a Senátu. O skutočnej podobe „pluralitného“ systému svedčí však to, že doteraz v každých voľbách získala dominantné postavenie vládna strana PDGE¹ s 99 % hlasov a po nej nasledovala strana CPDS² so zvyšným 1 % hlasov (The World Factbook, 2015). „Nezávislosť“ súdництва dokladá fakt, že na jeho vrchole je síce Najvyšší súd a Ústavný súd, no na čele Najvyššieho súdu stojí prezident a deväť sudcov, ktorí sú menovaní prezidentom na funkčné obdobie piatich rokov. Ústavný súd má predsedu súdu a štyroch sudcov.

Dvaja z nich sú menovaní poslaneckou snemovňou a zvyšní dvaja prezidentom. Súdný systém sa riadi kombináciou španielskeho a tradičného práva. Obžalovaní podľa zákona síce majú právo na právneho zástupcu aj právo odvolať sa, ale v praxi im tieto práva nie sú vždy poskytnuté (SCAFIDI 2015).

Politický vývoj štátu v období rokov 1968 až 1979

V roku 1968, po získaní nezávislosti Rovníkovej Guiney, sa v krajine uskutočnili voľby, v ktorých kvôli podvodu pri sčítaní hlasov zvíťazil Francisco Macías Nguema (ďalej Macías) a stal sa tak prvým prezidentom nezávislého štátu. Macías takmer okamžite nastolil vládu teroru a celú moc krajiny uchoпил do svojich rúk. Zlúčil všetky dovtedy existujúce politické strany do jednej politickej strany s názvom Zjednotená národná strana (UNP) a vyhlásil sa za doživotného prezidenta. Vládu zostavil najmä z členov svojej rodiny (SCAFIDI 2015). Prezident sa hrdo hlásil ku kmeňu Fangov, ktorých všemožne protežoval a naopak brutálne postupoval voči obyvateľom ostrova Bioko z kmeňa Bubi. Správanie jeho režimu voči tomuto etniku možno označiť za genocídu, približne tretina populácie Bubi bola vyvraždená, prípadne nútená odísť do exilu. Ďalej boli perzekvovaní aj španielski a nigérijski imigranti, ale aj skupiny, ktoré mohli predstavovať možnú opozíciu – inteligencia (príslušnosť k nej bola „určená“ napr. nosením okuliarov), veriaci a cirkev. Po vyhnaní posledného španielskeho misionára diktátor vyhlásil Rovníkovú Guineu za ateistický štát a kostoly premenil na sklady kakaa a obyvatelia boli nútení zmeniť si kresťanské mená na africké (NEKOLA 2015). Medzinárodná organizácia pre ľudské práva odhadla, že počas Macíasovej vlády bolo najmenej 50 tisíc ľudí zabitých a ďalších 40 tisíc zotročených. Táto „očista“, ako viacerí autori uvádzajú, spôsobila v krajine úpadok ekonomiky, pokles HDP a praktický rozpad kakaového priemyslu, ktorý mal z hľadiska exportu dominantné postavenie (McSHERRY 2006).

¹ PDGE je Demokratická politická strana Rovníkovej Guiney, na čele ktorej stojí prezident republiky Obiang Nguema. Strana vznikla v roku 1987 a bola prvou oficiálnou politickou stranou v krajine od vlády Macíasu a jedinou politickou stranou do roku 1991. V každých politických voľbách získala takmer 100% podporu (Election Guide, 2016).

² CPDS je politická Strana sociálnej demokracie. Je najväčšou opozičnou stranou v štáte. Vedúcim lídrom strany je Plácido Mico Abogo. Vznikla v roku 1991, ale významnou sa stala až po štátnom

Vláda teroru, neustále vyvražďovanie obyvateľov a ekonomický úpadok krajiny vyvrcholili dňa 3. augusta 1979, kedy synovec prezidenta, Obiang Nguema, veliteľ Národnej gardy, vojenský guvernér a riaditeľ väznice Black Beach, zorganizoval vojenský puč proti strýkovej vláde a sám chopil moci. Vláda prezidenta Macíasa bola zvrhnutá a prezident popravený. Obiang Nguema bol označovaný za osloboditeľa krajiny (McSHERRY 2006).

Vláda prezidenta Teodora Obianga Nguemu Mbasoga

Súčasný prezident Rovníkovej Guiney, Obiang Nguema, teda vládne krajine už 38 rokov, stojí na čele Demokratickej strany Rovníkovej Guiney (PDGE) a je považovaný za najdlhšie vládnuceho prezidenta subsaharskej Afriky. Po vojenskom prevrate v roku 1979 sa stal prezidentom republiky. Ako prvý vo funkcii prezidenta prepustil všetkých politických väzňov a požiadal emigrantov v exile, aby sa vrátili späť do krajiny. V roku 1982 vyhlásil novú ústavu s tým, že naďalej boli všetky politické strany zakázané. V roku 1991 bol pod medzinárodným tlakom v ústave krajiny zakotvený demokratický systém, ktorý viedol k vzniku viacerých politických strán. Tento zákon prilákal do krajiny exilových politikov. Najznámejším bol aktívny opozičný líder Severo Moto, ktorý bol na čele Pokrokovkej strany Rovníkovej Guiney (PPGE) a v roku 1981 vyhľadal azyl v Španielsku (WOOD 2004). Ako už bolo spomenuté, vo všetkých piatich prezidentských voľbách, ktoré sa uskutočnili od roku 1979 získal Obiang Nguema takmer stopercentnú podporu obyvateľov, naposledy v roku 2016 (African Elections Database 2011). Druhé prezidentské voľby, ktoré sa uskutočnili v roku 1996, boli napadnuté opozičnými stranami. Tie sa vyjadrili, že voľby boli zmanipulované a obyvatelia, ktorí sa volieb zúčastnili, boli zastrašovaní vládou. V roku 1995 vypracovala OSN zoznam voličov, ale tento zoznam bol zlikvidovaný v prospech zoznamu, ktorý vypracovala vláda Obianga Nguemu (FRAME 2012). Tretie voľby v roku 2002 odsúdila dokonca aj Európska únia. Štyria opoziční kandidáti na prezidenta v deň volieb odstúpili z postov kandidátov, aby vyjadrili protest voči priebehu volieb. V niekoľkých hlasovacích priestoroch boli totiž prítomné vojenské jednotky, voliči boli zastrašovaní a niekoľkí čle-

novia opozície boli vylúčení z volebných miestností. S každými novými voľbami moc prezidenta silnela až do miery, že všetky vládne kreslá obsadila prezidentova rodina. Toto bol hlavný dôvod, pre ktorý Obiang Nguema reorganizoval vládu tak často, ako to bolo možné (FRAME 2012).

V roku 2004 sa uskutočnil prevrat (Wonga coup) proti prezidentovi s cieľom zosadiť ho z postu prezidenta a nahradiť ho opozičným politikom Severom Motom, ktorý sľúbil prednostné ťažobné práva ropným spoločnostiam, ktoré ho podporovali a prevrat financovali. Prevratu, podporovaného viacerými zahraničnými vládami, sa zúčastnili juhoafrickí a britskí žoldnieri financovaní britskými, juhoafrickými a libanonskými podnikateľmi. Žoldnieri pod vedením Simona Manna však boli ešte pred uskutočnením prevratu zatknutí v Zimbabwe, kde na medzinárodnom letisku v Harare objavili zbrane, ktoré mali smerovať do Rovníkovej Guiney. Aj keď sa Simon Mann vyjadril, že tieto zbrane sú potrebné pri baníckych činnostiach v Konžskej demokratickej republike, cez letiskovú kontrolu neprešli. Wonga coup sa dostal do povedomia zahraničných médií po tom, ako vyšli na povrch informácie, že prevrat bol spolufinancovaný aj synom bývalej britskej premiérky Margaret Thatcherovej, toho zatkla juhoafrická polícia (LE BILLON 2012). Po neúspešnom prevrate Severo Moto ušiel do Španielska, kde získal opäť azyl a španielska vláda ho odmietla vydať súdom v Rovníkovej Guinei. Pokroková strana prestala fungovať a jej zastúpenie v Zhromaždení ľudových zástupcov nahradila Strana sociálnej demokracie (CPDS) (LE BILLON 2012). Podľa O. SCAFIDIHO (2015) prevrat zlyhal kvôli dezorganizácii, nedostatku finančných prostriedkov, ale najmä kvôli tomu, že informácie o pripravovanom prevrate neboli dostatočne utajené. J. KLÍMA (2012) uvádza, že prevrat zlyhal aj preto, že vtedajší americký prezident G. Bush v roku 2003 obnovil diplomatické vzťahy s Rovníkovou Guineou, nakoľko sa krajina stala tretím najvýznamnejším exportérom ropy v subsaharskej Afrike a prezident Obiang Nguema zaisťoval stabilné podmienky pre ropných investorov.

V roku 2011 sa v krajine konalo referendum, ktorým bolo schválené, že prezident môže vládnuť po sebe maximálne dve volebné obdobia. Prezident Obiang Nguema súhlasil, avšak s tým,

že tento zákon sa nebude vzťahovať na predchádzajúce obdobia. Podľa ustanoveného zákona tak môže súčasný prezident vládnuť do roku 2030, pričom by vtedy mal dosiahnuť vek 88 rokov. V roku 2012 bola ústava doplnená o zákon, ktorý uvádzal vytvorenie funkcií dvoch viceprezidentov. Jedným z nich sa stal najstarší syn prezidenta Teodorín, ktorý sa s veľkou pravdepodobnosťou stane nasledovníkom prezidenta po jeho smrti alebo v prípade choroby (FRAME 2012).

Korupcia, kriminalita a porušovanie ľudských práv

Monopol moci v rukách prezidenta a jeho rodiny by ešte Rovníkovú Guineu veľmi neodlišoval od väčšiny iných bohatých ropných štátov. No systém Rovníkovej Guiney má svoje ďalšie špecifiká. Do 90-tych rokov 20. storočia bola korupcia v štáte pomerne utajovaným a skrývaným problémom, resp. veľmi nezaujímala medzinárodnú scénu. Od objavenia a ťažby ropy v Guinejskom zálive sa však do povedomia verejnosti i zahraničia dostávali čoraz častejšie správy o praní špinavých peňazí, o plytvaní a spreneverení stále bohatších štátnych príjmov. Všetky spomínané obvinenia smerovali proti prezidentovi a jeho rodine (FRAME 2012). Prezident Obiang Nguema tieto obvinenia popieral a naopak ich nasmeroval proti ministrom, ktorých sa chcel zbaviť. Vzápätí prijal opatrenia na boj proti korupcii, ktoré slúžili ako prostriedok na upokojenie situácie v krajine a odvrátenie pozornosti od seba a svojej rodiny. Účinnosť týchto opatrení však bola, aj je v praxi nulová. V roku 1995 bola zatvorená ambasáda USA so sídlom v hlavnom meste Malabo po tom, čo sa americkému veľvyslancovi Johnovi Bennetovi, otvorene vystupujúcemu v otázkach o porušovaní ľudských práv a korupcie, vyhrážali smrťou. Vyjadril sa: „V tomto štáte nie je skutočná vláda, ale iba zločinecká organizácia prezidenta a jeho rodiny.“ (SCAFIDI 2015, s. 31) V roku 2004 americký výbor pre vyšetrovanie korupcie odhalil, že došlo k transferu 700 miliónov USD pôvodne štátnych prostriedkov z amerických ropných spoločností na osobné účty prezidenta Rovníkovej Guiney, jeho syna - ministra obrany a jeho synovca - štátneho tajomníka pre financie. Vyšetrovanie taktiež ukázalo presun veľkého množstva peňazí na bankové účty v americkom štáte Maryland, ktoré patria nielen prezidentovi, ale aj

jeho ďalším príbuzným (FRAME 2012). V septembri 2008 španielska organizácia pre ľudské práva podala žalobu na prezidenta Obianga Nguemu, niekoľko členov jeho rodiny a na členov vlády za spreneverenie 26 miliónov USD zo štátnej ropnej spoločnosti na zakúpenie nehnuteľností vo viacerých španielskych mestách. Vyšetrovania prípadu sa ujal protikorupčný útvar v Las Palmas. Vyšetrovanie bolo odložené na rok 2011 a dodnes je výsledok z procesu neznámy (FRAME 2012).

Od roku 2007 sa vyšetrovania zamerali najmä na najstaršieho syna prezidenta Teodorína. Podľa amerického ministerstva spravodlivosti Teodorín spreneveril a previedol 75 miliónov USD prostredníctvom troch európskych bánk do niekoľkých bánk v USA medzi rokmi 2005 až 2007. Okrem toho sa stal predmetom vyšetrovania v trestnej činnosti. Teodorín vedie búrlivý a extravagantný život, o čom svedčia mnohé nehnuteľnosti v Kapskom Meste a vo viacerých štátoch USA. Tiež vlastní automobily najdrahších svetových značiek a originálne obrazy od svetových umelcov. Podľa viacerých kritikov by si samozrejme tieto veci nemohol dovoliť z platu ministra. Obvinenia, ktoré boli na jeho osobu vznesené, boli popreté vládou a samozrejme aj samotným prezidentom. Prezident Obiang Nguema súhlasil, že takýto majetok nemohol nadobudnúť len z postu ministra, ale potvrdil, že pred touto funkciou pôsobil ako podnikateľ. Okrem spoločností v Rovníkovej Guinei, vlastní niekoľko ďalších aj v Malajzii a podľa prezidenta neexistuje žiaden dôkaz o sprenevere peňazí (FRAME 2012).

Transparency International (2013) od roku 2014 neposkytuje informácie o korupcii v krajine vzhľadom na nedostatok relevantných údajov. Na to, aby organizácia mohla posúdiť a vyhodnotiť korupčnú situáciu v krajine, potrebuje najmenej tri spoľahlivé zdroje dát z dôveryhodných organizácií. Vláda Rovníkovej Guiney ignoruje pravidlá a nariadenia od Transparency International zverejňovať všetky informácie týkajúce sa firiem a spoločností, ktoré podnikajú v krajine. Podľa hovorca Rovníkovej Guiney, ktorý je zároveň švagrom prezidenta, sa peniaze môžu použiť na to, čo uznajú za vhodné. Napriek nedostatku informácií patrí Rovníková Guinea medzi najskorumpovanejšie štáty nielen subsaharskej Afriky, ale celého sveta. Podľa posledných dostupných údajov z roku 2013 Rovníková Guinea obsadi-

la 163. miesto zo 175 skúmaných krajín. Bezpečnostná rada USA zaraďuje Rovníkovú Guineu k štátom s najvyššou kriminalitou podľa údajov z roku 2015. Z dôvodu nedostatočnej policajnej aktivity kriminalita zasahuje nielen do mestských, ale aj do vidieckych oblastí. Gangy zločincov neváhajú využiť akékoľvek fyzické násilie na dosiahnutie svojich cieľov. K najbežnejším trestným činom v krajine patrí vydieranie obyvateľov skorumpovanými policajtmí, krádeže a bytové vlámnia. Kriminalita nie je pozorovaná len na pevnine, ale aj vo vodách Guinejského zálivu, kde bolo zaznamenaných viacero pirátskych útokov na lode patriace Rovníkovej Guinei, ale najmä susedným štátom (McSHERRY 2006). Podľa svetových organizácií pre ľudské práva patrí súčasný prezident Rovníkovej Guiney k najhorším svetovým diktátorom porušujúcim ľudské práva a obmedzujúcim ľudské a politické slobody. Americká správa v oblasti ľudských práv z roku 2002 poukázala na využívanie väzňov ako robotníkov pre úradníkov, prípadne na stavebných prácach bez akejkoľvek odmeny. V správe sa taktiež uvádza, že sudcovia, ktorí odsúdili väzňov, ich nakoniec využívali ako pracovníkov v domácnostiach (McSHERRY 2006). Okrem toho zákony Rovníkovej Guiney povoľujú obchodovanie s ľuďmi a krajina sa stala krížovatkou tohto obchodu so susednými štátmi. Deti, ktoré pochádzajú väčšinou z Nigérie alebo Beninu, sú využívané na prácu na miestnych trhoch v meste Bata a v hlavnom meste Malabo. Rozvoj ropného priemyslu prilákal do krajiny mnoho prisťahovalcov, a práve tento prílev cudzincov mal vplyv na šírenie prostitúcie. Ženy, ktoré sú zneužívané na prostitúciu pochádzajú hlavne z Kamerunu, Beninu a Nigérie. Pracovné práva obyvateľov sú zastrešené jedinou odborovou organizáciou, ktorá síce legálne existuje, ale akékoľvek štrajky, protesty, návrhy, či opatrenia sú zakázané (WOOD 2004). Americká správa v oblasti ľudských práv v roku 2013 zistila, že v štáte dochádzalo k policajnému mučeniu, diskriminácii žien a detí, obchodovaniu s ľuďmi, neslobode v tlači, médiách, svojvoľnému a nezákonnému zbíjaniu osôb, týraniu väzňov, svojvoľnému zatýkaniu a väzneniu, obťažovaniu a vyhosteniu cudzincov zo štátu bez riadneho súdneho procesu, obmedzovaniu práv obyvateľov na súkromie, slobodu pohybu a prejavu. Obmedzená je činnosť národných a medzinárodných mimovládnych organizácií, obmedze-

né sú pracovné práva pre ľudí so zdravotným postihnutím, etnické menšiny, prisťahovalcov, ľudí s inou sexuálnou orientáciou, či pre tých, ktorým bola zistená choroba AIDS (SCAFIDI 2015).

Medzinárodné vzťahy štátu

Od získania nezávislosti v roku 1968 je Rovníková Guinea plnoprávnym členom OSN, členom Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu a získala štatút pozorovateľa v rámci Svetovej obchodnej organizácie. V Afrike je členom Africkej únie a Hospodárskeho spoločenstva štátov strednej Afriky. Štáty, s ktorými Rovníková Guinea udržiava intenzívne zahraničné vzťahy možno rozdeliť do troch skupín.

Prvú skupinu tvoria USA a Čína, ktoré sú hlavnými importérmi ropnej produkcie krajiny a zároveň jej finančnými donormi. USA si stále udržiujú dominantné postavenie na ropnej scéne a sú jedným z kľúčových obchodných partnerov Rovníkovej Guiney. Čínsky vplyv v krajine vzrástol najmä po prevrate v roku 2004. Podľa prezidenta Obianga Nguemu je Čína hlavným rozvojovým partnerom štátu, ktorá nechala v Rovníkovej Guinei okrem iného vybudovať aj budovu rozhlasu a televízie. Prezident udržiava silné vzťahy s Čínou aj preto, ako on sám vyhlásil, že: „Pokiaľ ide o politický život som realista. Idem tam, kde sú ponuky. Vychádzam dobre s Čínou, pretože Čína mi poskytla úver vo výške 2 miliárd USD, ktoré mi žiaden iný štát neponúkol.“ (SCAFIDI 2015, s.40) Na rozdiel od USA alebo štátov EÚ partnerstvo s Čínou je vyslovene založené len na obchodných zmluvách, ktoré majú prinášať zisk ako Rovníkovej Guinei, tak aj Číne. Problematiku ľudských práv a demokracie v krajine Čína tradične nerieši.

Do druhej skupiny krajín patria Španielsko a Francúzsko ako bývalé koloniálne štáty. Rovníková Guinea udržiavala najtesnejšie vzťahy so Španielskom ako bývalou koloniálnou veľmocou, ktorá Rovníkovej Guinei poskytovala značnú ekonomickú pomoc. Tento vzťah sa zhoršil v 90. rokoch minulého storočia z dôvodu korupcie, porušovania ľudských práv, zneužívania finančných prostriedkov a vyhostenia španielskych obyvateľov z krajiny. Vláda Rovníkovej Guiney obviňovala španielsku vládu zo zasahovania do vnútropolitických záležitostí krajiny, z financovania opozičných strán, ktoré sa snažili zmeniť režim v krajine a zosadiť

Obianga Nguemu z postu prezidenta. Vzťahy so Španielskom sú často napäté, ale keďže je významným dovozcom do krajiny, tak stále zohráva dôležitú úlohu v ekonomike Rovníkovej Guiney. Španielsko na jednej strane podporuje demokratický systém, poskytuje azyl utečencom a kritizuje porušovanie ľudských práv, ale na druhej strane si snaží chrániť svoje záujmy v Rovníkovej Guiney (Global Security 2016). Od 80-tych rokov 20. storočia sa Rovníková Guinea pokúšala vymaniť spod dominantného španielskeho vplyvu a stať sa súčasťou francúzskej hospodárskej sféry. Dôkazom toho, že sa jej to podarilo, je členstvo v Stredoafrickej hospodárskej a menovej únii, prijatie stredoafrického franku, ktorý vydáva Banka štátov strednej Afriky a v roku 1998 sa francúzština stala druhým úradným jazykom štátu (Global Security 2016).

Do tretej skupiny patria štáty stredoafrického regiónu prípadne celkovo niektoré africké štáty. Problémové vzťahy Rovníkovej Guiney so susedným štátmi pramenia z umelo vytýčených pôvodne koloniálnych hraníc v minulosti. Najväčší problém má Rovníková Guinea s Gabonom o sporné územia v Guinejskom zálive, ale obe vlády pracujú na vyriešení problémov cestou medzinárodnej dohody. Etnické problémy sa dotýkajú kmeňa Fangov, ktorý žije aj na území Gabonu a Kamerunu. Priaznivé vzťahy zabezpečuje vývoz potravín a iných výrobkov z Kamerunu do Rovníkovej Guiney a vývoz ropy do Kamerunu. Dobrý partnerský vzťah krajina udržiava aj s Nigériou po vymedzení pobrežných hraníc, ktoré uľahčili rozvoj ťažby ropy v oboch štátoch (Global Security 2016). Nadštandardné vzťahy si krajina udržiava aj s Angolou, ktorá pomáha Rovníkovej Guiney s rozvojom bezpečnostných síl, ďalej s Marokom, ktoré pomohlo prezidentovi Obiangovi Nguemovi zorganizovať prevrat v roku 1979 a prezident za to ako protislužbu v roku 1980 uznal nárok Maroka na územie Západnej Sahary (Zastupiteľský úrad ČR v Abuji 2015). V roku 2014 vstúpila Rovníková Guinea do Spoločenstva portugalsky hovoriacich krajín. Od 15. do 18. storočia bola portugalskou kolóniou a niektorí obyvatelia, predovšetkým ostrova Annobón hovoria kreolským jazykom, ktorý vznikol vplyvom portugalčiny. Oficiálny internetový zdroj vlády Rovníkovej Guiney uvádza, že v roku 2010 sa portugalčina stala tretím úradným jazykom krajiny. Napriek tomu, podľa viacerých zahraničných autorov sú ofi-

ciálnymi jazykmi štátu len španielčina a francúzština (Equatorial Guinea's press and information Office 2014).

Malabo verzus Oyala

Aby sme boli objektívni, samozrejme nie všetky zisky z ťažby ropy v Rovníkovej Guiney zmiznú na zahraničných účtoch prezidentovej rodiny, či sa premenia na nehnuteľný, či hnuteľný majetok v zahraničí. Časť príjmov sa pretavila i do výstavby v samotnej Rovníkovej Guiney. No i tento modernizačný a stavebný boom má svoje špecifiká. Jeho najviditeľnejším symbolom je založenie nového hlavného mesta krajiny. Súčasný hlavný mestský územný plán Rovníkovej Guiney Malabo leží na ostrove Bioko v Guinejskom zálive. Do roku 2020 by však malo vyrásť nové hlavné mesto Oyala v pevninskej časti Rio Muni, ktoré sa prezident rozhodol budovať od roku 2012 s cieľom zaisťovať bezpečný úkryt pre seba a svojich blízkych. Uvedomuje si, že on sám sa dostal k moci vďaka prevratu a nechce, aby sa zopakovala situácia z roku 2004. Izolované mesto vo vnútrozemí je totiž menej zraniteľné ako prístavné mesto na ostrove, prípadne na pobreží. Budúce hlavné mesto Oyala bude ležať uprostred pralesa na ploche 81,5 km² vo východnej časti Rio Muni, vo vzdialenosti približne 120 km od pobrežia a 70 km od východných hraníc s Gabonom. Výstavba mesta je financovaná zo ziskov z ropného priemyslu a navrhnutá portugalskými architektmi. Všetok stavebný materiál je dovážaný zo zahraničia, najmä z Kamerunu, odkiaľ sa dovážajú aj potraviny pre robotníkov (Týden.cz 2012). Podľa plánu by sa mali do roku 2020 do nového hlavného mesta presťahovať všetky úrady, prezident so svojou rodinou a vládou a približne 200 000 obyvateľov. Je však otázne, či sa podarí prezidentovi naplniť mesto až štvrtinou z celkovej populácie krajiny. Prvou prekážkou je, že väčšina obyvateľov žije na západnom pobreží, vzhľadom na lepšie prírodné podmienky pre poľnohospodárstvo, ktoré tvorí hlavný zdroj ich obživy. Druhou prekážkou je, že väčšina obyvateľov žije na pokraji chudoby, takže by si len sotva mohli dovoliť financovať nové a drahé bývanie. Zároveň by nemali prostriedky na základnú obživu, nakoľko podmienky na pestovanie poľnohospodárskych plodín sú uprostred pralesa nevyhovujúce a posty na úradoch a v iných inštitúciách by nemohli zaujať vzhľadom na nízku vzdelanostnú úroveň (KOHLERT 2014).

Oyala by mala byť novým hospodárskym, politickým a vzdelávacím centrom nielen Rovníkovej Guiney, ale celého stredoafrického regiónu. Viacerí zahraniční pozorovatelia súhlasia s vybudovaním nového hlavného mesta, nakoľko Malabo nemá strategickú polohu, ale nestotožňujú sa s názorom vybudovať hlavné mesto úplne od základov a uprostred pralesa, čo je z finančného hľadiska veľmi náročné. Skôr sa prikláňajú k názoru premiestniť hlavné mesto do najväčšieho mesta štátu Baty, ktorá leží na pobreží pevninskej časti Rio Muni, čím by stačilo do mesta investovať podstatne menej peňazí. Prezident však nad takouto myšlienkou neuvažoval, zrejme preto, že pobrežná Bata by nevyriešila jeho bezpečnostný problém. V Oyale je zatiaľ vybudovaný hotelový komplex, ktorý patrí do siete hotelov Kempinski, golfové ihrisko, univerzita, niekoľko kilometrov ciest a vládnych budov. Je samozrejme otáznave, kto bude tento hotel s kapacitou 450 izieb obývať (KOHLERT 2014). Podľa najnovších správ BBC sa prezident, jeho rodina a vláda presťahovali začiatkom roka 2017 do zatiaľ nevybudovaného budúceho hlavného mesta Oyaly.

Rovníková Guinea nie je jediným štátom subsaharskej Afriky, ktorý sa rozhodol vybudovať nové hlavné mesto. Typickými príkladmi sú aj Nigéria s hlavným mestom Abuja, Botswana (Gaborone), Malawi (Lilongwe), Tanzánia (Dodoma), Pobrežie Slonoviny (Yamoussokro), Južný Sudán (ktorého nové hlavné mesto má byť vybudované v lokalite Ramciel), ale počas vlády Mobutu aj Zair (Konžská demokratická republika), kde chcel diktátor preniesť sídlo z Kinshasy do Kawele na severe pri hraniciach Stredoafrickej republiky a začal si tam budovať „kópiu“ Versailles. Všetky tieto presuny boli obhajované ekonomickými, či politickými dôvodmi, no vo väčšine prípadov za nimi stáli osobné pohnútky jednotlivých prezidentov a s ich výstavbou sa spravidla spájala rozsiahla korupcia.

Ekonomická základňa bohatstva Rovníkovej Guiney

Hospodárstvo Rovníkovej Guiney bolo do 90. rokov 20. storočia zamerané na produkciu kakaa. V roku 1968 sa kakaový priemysel podieľal na HDP krajiny až 75 % a tvoril hlavnú komoditu exportu. V tomto období patrila krajina

medzi najchudobnejšie a najzaostalejšie krajiny sveta. Na začiatku 90-tych rokov bola v Rovníkovej Guinei objavená ropa. Ropný priemysel sa stal najrýchlejšie sa rozvíjajúcim odvetvím nielen v samotnom štáte, ale aj v celej Afrike a ropa sa stala základným faktorom, ovplyvňujúcim nielen domácu, ale aj svetovú politiku a ekonomiku (ZÁHORÍK 2010). Rovníková Guinea je v súčasnosti tretím najväčším ropným producentom v subsaharskej Afrike hneď po Nigérii a Angole, ktoré predstavujú $\frac{3}{4}$ celkovej produkcie ropy v tomto regióne. Krajina vyťaží v priemere 300 000 barelov (ďalej bbl) ropy denne. Rovníková Guinea patrí medzi štáty Guinejského zálivu, ktoré ťažia ropu z mora, na rozdiel od štátov ako je Sudán a Čad, kde sa ropa ťaží na súši (World Data Atlas 2015).

„Ropný boom“

Po neúspešných starších pokusoch bola v Rovníkovej Guinei objavená ropa až v roku 1991 španielskou spoločnosťou Hispanoil v pásme Alba, nachádzajúcom sa 32 km severozápadne od ostrova Bioko. Ešte v tomto roku sa začala jej ťažba. V súčasnosti je tretím najväčším ťažobným pásmom Rovníkovej Guiney, ktoré slúži predovšetkým na ťažbu skvapalneného zemného plynu (LPG). Pásmo kontroluje americká spoločnosť Marathon Oil Corporation a štátna spoločnosť GEPetrol. V roku 1995 americké medzinárodné ropné spoločnosti ExxonMobil a Ocean Energy objavili ložiská ropy v pásme Zafiro, ktoré sa nachádza 68 km severovýchodne od ostrova Bioko. Zafiro bolo a stále je považované za najväčšieho producenta ropy, napriek tomu, že ťažba dosiahla maximum v roku 2006, a to vyťažením 240 000 bbl ropy za deň. Druhým najväčším ropným pásmom je Ceiba, ktoré sa nachádza pri pobreží pevninskej časti Rio Muni a bolo objavené v roku 1999. V roku 2009 sa z tohto pásma vyťažilo 80 000 bbl ropy za deň. Ceiba je pod kontrolou americkej spoločnosti Hess Corporation, britskej Tullow Oil a štátnej spoločnosti GEPetrol. Okrem vyššie uvedených ropných pásiem bolo od roku 1995 objavených ešte sedem ďalších, ktorých ropné rezervy sa odhadovali na 300 – 500 miliónov bbl. K roku 2015 sa ropné rezervy celej krajiny odhadovali na 1,1 miliardu bbl, podobne ako v Bruneji, Austrálii alebo v Čade (SCAFIDI 2015). Po objavení ropy v pásmach Zafiro a Alba, ťažba ropy stúpila zo 6 000 bbl/deň na 366 000 bbl/deň v roku 2004, čo predstavuje najvyššiu

produkciu od objavenia ropy až po súčasnosť. Od tohto roku produkcia ropy postupne klesá. V roku 2014 sa ustálila na 248 000 bbl/deň. Počas ostatných desiatich rokov produkcia ropy klesla o 32,24 % (World Data Atlas 2015).

Ropný priemysel v štáte spadá pod kontrolu Ministerstva baníctva, priemyslu a energetiky. Vláda Rovníkovej Guiney začiatkom 21. storočia založila štátnu ropnú spoločnosť známu pod názvom GEPetrol, ktorá začala fungovať v roku 2002. Jej cieľom bolo a naďalej je presadzovanie záujmov štátu v ťažbe ropy, zabezpečovať, aby ropné pásma neboli ovládané len zahraničnými, predovšetkým americkými, ale aj inými korporáciami, ako napríklad: Hess Corporation, Devon Louisiana, Exxon Mobil, Marathon Oil, Noble Energy, Triton Oil (USA), NNPC (Nigéria), ONGC Videsh (India), Repsol (Španielsko), Tullow Oil (Spojené kráľovstvo), CNOOC (Čína), pre ktoré sa ropné pásma stali atraktívne vzhľadom na nízke prevádzkové a ťažobné náklady. Tiež je zodpovedná za obchod a vzájomnú spoluprácu so zahraničnými investormi (Gary a Lynn Karl 2003). Keďže sa v krajine nachádzajú rôzni zahraniční investori, zvýšil sa aj prílev priamych zahraničných investícií. Tie rástli priamoúmerne s rastom cien ropy. V roku 2008 zahraničné investície poklesli z dôvodu celosvetovej finančnej krízy, ktorá sa na cenách ropy prejavila až o rok neskôr. Zahraničné investície dosiahli maximum v roku 2010, keď prekročili 2,7 miliárd USD. V tomto období začali stúpať aj ceny ropy až do roku 2014. Väčšina z týchto investícií smerovala do ropného priemyslu a pochádzala z USA, ktoré sú najväčším zahraničným investorom v krajine, ďalej z Francúzska a Talianska. Pokiaľ by sa faktory (vysoká korupcia, zlý stav infraštruktúry, nedostatočný prívod vody a elektriny a nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily), ktoré negatívne vplyvajú na atraktivitu krajiny, aspoň čiastočne zlepšili, je pravdepodobné, že prílev zahraničných investícií by vzrástol. Časť zahraničných investícií smerovala aj do rozvoja infraštruktúry, ktorá bola najväčším rozvojovým deficitom z čias kolonizácie nielen pre Rovníkovú Guineu, ale aj pre ostatné africké štáty (ZÁHORÍK 2010).

Chudobní obyvatelia v bohatom štáte

Pred objavením ropy HDP na obyvateľa Rovníkovej Guiney tvoril necelých 300 USD, čím sa krajina zaradila

medzi 30 najzaostalejších a najchudobnejších štátov sveta. Do roku 2014 sa situácia prudko zmenila, keď krajina obsadila prvé miesto v HDP na obyvateľa (17 287 USD) v subsaharskej Afrike s výrazným náskokom oproti ostatným štátom. V porovnaní s Južnou Afrikou, ktorá je považovaná za najrozvinutejší štát celej Afriky, mala Rovníková Guinea trikrát vyšší HDP na obyvateľa. Berúc do úvahy údaje o ročnom HDP na obyvateľa z roku 2008, sa obyvatelia Rovníkovej Guiney spomedzi všetkých štátov umiestnili na 36. mieste, čo bolo na úrovni Nového Zélandu, Slovinska a Izraela. V roku 2015 sa Rovníková Guinea nachádzala podľa HPD na obyvateľa na úrovni Slovenskej republiky, ktorá obsadila 40. miesto. Táto vysoká hodnota HDP bola spôsobená na jednej strane ťažbou a vývozom ropy a na druhej strane nízkym počtom obyvateľov v porovnaní s ostatnými štátmi (World Data Atlas 2015). Od roku 2008 sa však aj Rovníkovej Guinei dotkli viaceré výkyvy globálnej ekonomiky (svetová finančná kríza, pokles cien ropy na svetových trhoch po roku 2014), ktoré viedli k medziročnému prepadu HDP na obyvateľa v roku 2015 až o 44,77 % (World Data Atlas 2015).

Ako sa dá na základe už uvedeného tušiť, štatisticky prudký ekonomický rast krajiny nemal pozitívny dopad na životnú úroveň jej obyvateľov. Hoci parameter HDP na obyvateľa by zaraďoval Rovníkovú Guineu k vyspelým štátom sveta, reálna životná úroveň jej obyvateľov je výrazne nižšia. Rovníková Guinea totiž nedokáže (resp. jej vláda nemá záujem) využiť ekonomický potenciál na rozvoj zdravotníctva, školstva, ktoré sú v krajine zanedbané a fungujúceho trhu, ktorý by rovnomerne prispieval k rozvoju štátu aj v ďalších oblastiach. Medzinárodný menový fond v roku 2014 odhadol, že viac ako 60 % obyvateľov krajiny žije pod hranicou chudoby s príjmom 1 USD na deň, iba 31,5 % obyvateľov žijúcich na vidieku má prístup k pitnej vode a 43 % týchto obyvateľov má prístup k elektrine. V mestách sú podmienky na bývanie lepšie, keďže prístup k pitnej vode má 72,5 % obyvateľov a k elektrine 93 % obyvateľov (The Global Economy 2014), no ako sme uviedli, v mestách žije len 40 % z celkovej populácie.

V roku 2014 výdavky na zdravotnú starostlivosť predstavovali 663 USD na jedného obyvateľa (čo je zhruba úroveň Bulharska, Srbska, Mexika či Argentíny).

ny; v porovnaní so Slovenskom je to približne polovica). V rámci štátov subsaharskej Afriky sú výdavky na zdravotnú starostlivosť Rovníkovej Guiney najvyššie, no zdravotný stav obyvateľstva tomu nezodpovedá (World Data Atlas 2015). Podľa doktora Mansoga ALA (2011), ktorý pôsobil v krajine ako praktikant, je zdravotný systém štátu niečo, čo v skutočnosti neexistuje. Kvôli nedostatku štatistických údajov nielen v oblasti zdravotníctva, sú všetky údaje odhadované, čo neumožňuje získať reálny obraz o krajine v danej oblasti. Hoci boli v krajine zo štátnych prostriedkov vybudované dve moderne vybavené zdravotnícke zariadenia, slúžia výhradne pre súkromné účely prezidenta, jeho rodiny a politických prívržencov. Pre bežných obyvateľov nie sú dostupné už len z finančného hľadiska (pokiaľ by bol pacient hospitalizovaný v týchto zariadeniach len jednu noc, musel by zaplatiť poplatok vo výške dva a pol mesačného platu zamestnanca administratívy, teda vysoko nad priemerný zárobok v krajine). Ostatné nemocnice, ktoré sú v krajine ešte z koloniálnych čias, nie sú dostatočne vybavené na to, aby poskytovali obyvateľom adekvátnu zdravotnú starostlivosť. To, čo vníma Dr. Mansogo Alo ako pozitívny krok je financovanie vládneho programu v boji proti HIV/AIDS, v ktorom sa angažuje aj manželka prezidenta, avšak najmä z dôvodu politickej propagandy. Počet nakazených vírusom HIV sa podľa odhadov od roku 2008 ustálil na počte 28 000 osôb, čo predstavuje 3,4 % z celej populácie krajiny.

Podľa indexu ľudského rozvoja³ sa Rovníková Guinea s hodnotou 0,578 v roku 2008 umiestnila na 138. mieste zo 188 sledovaných štátov, čím sa zaradila medzi štáty so strednou životnou úrovňou obyvateľstva (na úrovni Indie, Pakistanu, či Nepálu). V rámci štátov subsaharskej Afriky tak síce patrí medzi štáty s najvyššou životnou úrovňou (Human Development Reports 2016), no opäť len štatisticky. Dalo by sa napríklad predpokladať, že rozvoj ropného prie-

myslu zníži nezamestnanosť, ale nestalo sa tak. Ropný priemysel, ktorý sa v roku 2014 podieľal na HDP krajiny takmer 90 %, tvoril 87 % daňových príjmov a na exporte krajiny sa podieľal 89 %, zamestnával len necelú 1 % obyvateľov. Väčšina zamestnancov pracujúca v ropnom priemysle pochádza zo zahraničia, predovšetkým z USA, Číny, Filipín, keďže ide o kvalifikovanú pracovnú silu. Obyvatelia Rovníkovej Guiney slúžia len ako lacná, či dokonca prakticky bezplatná pracovná sila (napr. väzni), pracujúca viac ako 10 hodín denne, 6 až 7 dní v týždni, často pre čínske spoločnosti, ktoré sa podieľajú na výstavbe infraštruktúry v krajine. Sú to predovšetkým mosty, prístavy, letiská a cesty, ktoré sú určené najmä pre zahraničných investorov a nie sú využívané bežnou populáciou (Sant Gisbert, n.d.).

Na ekonomiku krajiny a životnú úroveň jej populácie negatívne vplyvajú dopady holandskej choroby⁴. Prvým dopadom je pokles konkurencieschopnosti ostatných komodít, najmä kakaa a dreva, ktoré sa popri rope dostali do úzadia a na tvorbe HDP krajiny sa podieľali necelými 5 %. Druhým dopadom je zvýšený import luxusných tovarov a služieb do štátu. Tie sa však týkajú iba prezidenta a členov vlády Rovníkovej Guiney, ktorí si tieto produkty môžu dovoliť. Domácomu obyvateľstvu sú v podstate nedostupné. Tretím dopadom je nerovnosť príjmov z ropy. Výhody z ropy nie sú rovnomerne distribuované v rámci spoločnosti, ale profitujú z nich iba tí, ktorí sú zapojení do systému (vláda štátu, zahraničné spoločnosti, resp. významnejší štátni zamestnanci). Štvrtým dopadom sú daňové príjmy. Vysoké výnosy z ropy vedú k značným daňovým príjmom pre vládu. Tá má možnosť využiť a investovať prebytok rozpočtu do vzdelávania, zdravotníctva a iných oblastí, ale túto možnosť nevyužíva a prebytok prevádza na svoje súkromné účty v zahraničí, prípadne ich investuje do luxusných nehnuteľností (PETTINGER 2014).

Záver

Rovníková Guinea, malý nenápadný, donedávna chudobný a zaostalý štát v západnej časti Afriky, je dnes, vďaka objavu ropy koncom minulého storočia a jej následnej ťažbe, tretím najväčším producentom ropy v regióne subsaharskej Afriky a šiestym najväčším v celej Afrike. Ako jedna z najmenších krajín Afriky zaujíma Rovníková Guinea z hľadiska ťažby ropy a exportu tejto suroviny popredné miesta popri štátoch ako je Nigéria, Angola, Alžírsko, Líbya, Egypt, Gabon a stala sa najbohatšou krajinou Afriky aspoň podľa prepočtu HDP na obyvateľa. Náhlý prílev „petrodolárov“ do tejto malej a chudobnej krajiny však nevedol k vzniku akéhosi „afrického Dubaja, či Bruneja“. Životná úroveň väčšiny obyvateľstva sa zmenila len minimálne a okrem štatistických ukazovateľov sa v krajine zmenilo za posledných 20 rokov len málo. Otázka je, prečo je to tak? Ani iné malé ropné štáty v ostatných častiach Zeme (štáty Perzského zálivu, či Brunej) nie sú práve vzorom demokracie, no napriek tomu sa stali symbolom ekonomického pokroku a životná úroveň ich obyvateľov sa považuje za jednu z najvyšších na svete. Na rozdiel od spomenutých krajín je prípad Rovníkovej Guiney odlišný. Spomenuté malé ropné monarchie sa môžu vykázať aspoň určitou stabilitou svojich vládnych režimov v podobe takmer absolutistických monarchií (hoci aj v ich nevelmi vzdialenej minulosti sa často prelialo dosť krvi v bojoch o moc), ktoré sa viac, či menej oprávnene odvolávajú na dávnejšie tradície (dynastie a klanové miestnych šejkov, či sultánov). Naproti tomu Rovníková Guinea zažila len jednu krvavú a druhú menej krvavú diktatúru povýšencov, ktorí sa vlastnou brutalitou prebojovali na čelo štátu, ktorý ďalej riadili a vlastne stále riadia takmer gangsterskými metódami. Ostatné malé bohaté ropné krajiny sa ďalej vyznačovali nepočitným národnostne a nábožensky homogénnym pôvodným obyvateľstvom, kde v rámci klanov a kmeňov existoval pomerne silný pocit spolupatričnosti a istej solidarity, pričom lojalitu členov klanu jeho vládcovia odmeňovali svojou starostlivosťou a ochranou. Preto arabskí šejkovia svojim súkmeňovcom dopriali z ropných ziskov zvyšovanie životnej úrovne (oslobodenie od daní, či bezplatné služby štátu), no tieto výhody zostali odopreté cudzím, teda prisťahovalcom, členom podma-

³ Index ľudského rozvoja je ukazovateľ kvality života v jednotlivých krajinách sveta. Meria sa na základe štyroch ukazovateľov, a to očakávaná dĺžka života pri narodení, miera gramotnosti dospelého obyvateľstva, miera zápisu na základné, stredné a vysoké školy a HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily. (Národná správa o ľudskom rozvoji SR 2000)

⁴ Holandská choroba je ekonomický termín, ktorý pomenúva dopady vyplývajúce z výrazného zvýšenia hodnoty meny krajiny. Primárne je spojená s objavom prírodných zdrojov, ale okrem toho môže vyplývať aj z akéhokoľvek veľkého prílivu cudzej meny do krajiny, vrátane priamych zahraničných investícií. Ekonomika krajiny sa stáva závislou na jednej surovine a ostatné zaznamenávajú pokles a stávajú sa menej konkurencieschopné. (PETTINGER 2014)

nených klanov a pod. V Rovníkovej Guinei však takáto stabilizovaná sociálna štruktúra neexistovala, takže jedinou spoľahlivou skupinou obyvateľov pre prezidenta zostala iba jeho rodina, či širší rodinný klan. Skrátka táto krajina má možno smolu v tom, že tu nemala šancu vzniknúť ani demokracia, ale ani „osvietená“ monarchia. Takže príjmy z ropy, ktoré mimochodom znižuje i neschopnosť vlády vyrokovať si výhodnejšie postavenie voči ropným koncernom, slúžia v prvom rade na uspokojenie súkromných potrieb prezidenta a jeho klanu a až potom na nevyhnutný rozvoj krajiny. Zisky z ropy boli investované do najzákladnejšieho rozvoja infraštruktúry, aby bola zabezpečená najmä ťažba a export ropy, či dreva, prípadne zabezpečená moderná zdravotná starostlivosť pre vládne elity alebo pre nevyhnutných kvalifikovaných zahraničných pracovníkov. Teda prakticky nič nesmeruje do zvyšovania životnej úrovne ostatného obyvateľstva, ktoré dokonca ani nemá šancu sa zamestnať v ropnom priemysle. Vláda nepochopila nutnosť investícií do rozvoja iných odvetví hospodárstva, ktoré by umožnili diverzifikovať závislosť krajiny na exporte ropy. Čo je však najsmutnejšie, hoci skorumpovaný diktátorský režim verbálne odsudzuje viaceré štáty sveta, v skutočnosti sa snažia udržať si obchodné vzťahy s režimom, niektoré skryte, iné celkom otvorene bez ohľadu na ľudské práva obyvateľov Rovníkovej Guinei. Dlhoročný prezident Obiang Nguema sa počas svojej takmer štyri desaťročia trvajúcej vlády naučil obratne lavírovať medzi ekonomickými a politickými záujmami rôznych krajín a zabezpečiť si tak udržanie moci vo svojich rukách. Podľa všetkého však tento systém vyhovuje aj zahraničným ropným spoločnostiam, pretože je pre ne menej nákladné korumpovať obmedzený okruh prezidentovho klanu v malej chudobnej afríkovej krajine, než mať „proti sebe“ vyspelú krajinu s fungujúcim právnym systémom a sebavedomým kvalifikovaným obyvateľstvom, ktoré si je vedomé svojich politických a ekonomických práv, či dokonca majúce environmentálne povedomie.

Ak sa teda máme vrátiť k nadpisu nášho príspevku, musíme konštatovať, že žiaľ Rovníková Guinea rozhodne nepatrí a v dohľadnej dobe ani nebude patriť medzi rozvinuté krajiny ani v rámci Afriky, tobôž v rámci sveta. Jediné, čo sa dá k jej bohatstvu povedať je len to, že prezident

a jeho rodina patria nepochybne k najbohatším súčasným vládnucim klanom, či vládcom v subsaharskej Afrike. No až sa raz ropa v limitovaných ložiskách malej Rovníkovej Guinei minie, rozplynú sa „skvelé“ ekonomické ukazovatele tohto štátu bez stopy rovnako rýchlo ako milióny dolárov na kontách prezidentovej rodiny.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0540/16: Sociálne, ekonomické a environmentálne determinanty rozvoja a transformácie regiónov: regionálnogeografický prístup.

Literatúra

AFRICAN ELECTIONS DATABASE 2011. *African election database*. Dostupné na: <<http://africanelections.tripod.com/gq.html>> [cit.2017-02-11]

ELECTION GUIDE 2016. *Republic of Equatorial Guinea*. Dostupné na: <<http://www.electionguide.org/countries/id/67/>> [cit.2017-01-23]

EQUATORIAL GUINEA'S PRESS AND INFORMATION OFFICE 2014. *Integration into the CPLP, a long and meditated journey*. Dostupné na: <<http://www.guineaequatorialpress.com/noticia.php?id=5441&lang=en>> [cit.2017-02-04]

FRAME, I. 2012. *Africa South of the Sahara*. United Kingdom: Routledge, 2011, 1 591s. ISBN 978-1-85743-623-5

GARY, I., LYNN KARL, T. 2003. *Bottom of the barrel: Africa's oil boom and poor*. Baltimore: Catholic Relief Services, 2006, 103 s.

GLOBAL SECURITY 2016. *Equatorial Guinea - foreign relations*. Dostupné na: <<http://www.globalsecurity.org/military/world/africa/gq-forrel.htm>> [cit.2017-02-05]

KLÍMA, J. 2012. *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentů regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 688s. ISBN 978-80-7422-189-7

KOHLERT, M. 2014. *Absurdní stavba uprostřed pralesů: Rovníková Guinea od základu staví nové hlavní město*. Dostupné na: <<http://africkyportal.cz/clanky/absurdni-stavba-uprostred-pralesu-rovnikova-guinea-od-zakladu-stavi-nove-hlavni-mesto>> [cit.2017-02-01]

LE BILLON, P. 2012. *Wars of Plunder: Conflicts, profits and the politics of resources*. London: C.Hurst&Co.(Publishers) Ltd., 2012, 240s. ISBN 978-1-84904-145-4

MANENE NSOGO, J. 2004. *Hidrografia de Guinea Ecuatorial*. Dostupné na: <<http://www.guineequatoriale-info.net/es/hidro-es.htm>> [cit.2016-11-19]

www.guineequatoriale-info.net/es/hidro-es.htm > [cit.2016-11-19]

MANSOGO ALO, W. 2011. *A broken health system in Equatorial Guinea*. Dostupné na: <<http://www.egjustice.org/post/broken-health-system-equatorial-guinea>> [cit.2017-03-11]

MCSHERRY, B. 2006. *The Political Economy of Oil in Equatorial Guinea*. In *African Studies Quarterly*, vol.8, no.3, pp. 1-23

MINISTERSTVO ZAHRAŇIČNÝVH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR 2009. *Rovníková Guinea*. Cestovanie a konzulárne info z roku 2009. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/cestovanie_a_konzularne_info/detail/-asset_publisher/Iw1ppvnScIPx/content/republika-rovnikovej-guiney?displayMode=1> [cit.2016-11-20]

NÁRODNÁ SPRÁVA O ĽUDSKOM ROZVOJI SLOVENSKÁ REPUBLIKA 2000. *Meranie kvality života*. Dostupné na: <http://www.cphr.sk/undp2000sl_07_cast4.pdf> [cit.2017-02-18]

NEKOLA, M. 2015. *Diktátori černého kontinentu*. Praha: Nakladatelství Libri, 2015, 191s. ISBN 978-80-7277-537-8.

PETTINGER, T. 2014. *Dutch disease*. Dostupné na: <<http://www.economicshelp.org/blog/11977/oil/dutch-disease/>> [cit.2017-03-06]

SANT GISBERT, J. (n.d.). *El petróleo las urnas. evolución del estado en guinea ecuatorial*. Dostupné: <http://novafrica.net/documentos/archivo_NA23/04NA23.Sant-Gisbert61-74.pdf> [cit.2017-03-06]

SCAFIDI, O. 2015. *Equatorial Guinea*. United Kingdom: Bradt Travel Guides Ltd, 2015, 242s. ISBN 987-1-84162-925-4

THE WORLD FACTBOOK. 2015. *Equatorial Guinea*. Dostupné na: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ek.html>> [cit.2016-11-23]

THORHAUG, A. 2009. *Botany in Equatorial Guinea and in the Island Nation of Sao Tomé and Príncipe*. Dostupné: <<http://www.floradeguinea.com/static/pdf/Thoraus.pdf>> [cit.2016-11-17]

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. 2013. *Corruption perceptions index 2013*. Dostupné na: <http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016> [cit.2017-02-02]

TÝDEN CZ 2012. *Diktátor si staví nové hlavní město. Nechce být na ráně*. Dostupné na: <<http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/afrika/diktator-si-stavi-no>>

ve-hlavni- mesto- nechce-byt-na-ra-
ne_255849.html?showTab=diskutova-
ne>[cit.2017-02-01]

WOOD, G. 2004. *Business and Politics in a Criminal State: The Case of Equatorial Guinea*. Dostupné na: <http://www.cmeyan-chama.com/Documents/Guinee/2004_wood_geoffrey.pdf> [cit.2017-01-23]

WORLD DATA ATLAS 2015. *World and regional statistics, national data, maps, rankings*. Dostupné na: <<https://knoema.com/atlas>>[cit.2017-01-31]

ZÁHOŘÍK, J. 2010. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, 148s. ISBN 978-80-7422-021-0

ZASTUPITELSKÝ ÚRAD ČR V ABUJÍ. 2015. *Souhrnná teritoriální informace Rovnicková Guinea*. Oficiální portál pro podnikání a export zo dňa 1.6.2015. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/rovnikova-guinea.html>>[cit.2016-11-19]

Equatorial Guinea - the most developed country of Africa?

Mária Trnková, Daniel Gurňák

Abstract

The presented article deals with a brief political and geographical characteristics of one of the smallest and one of the most developed country in Africa, according to some selected indicators. It is a relatively unknown country for Slovakia (also for other countries), but its "story" deserves attention. Equatorial Guinea was a poor country that suffered from a despotic dictatorship, since its declaration of independence from Spain, but its situation swift changed after the "oil boom" in the late 20th century. How these changes impact on the political, economic and social life of the country, you can learn in our post.

? Mária Trnková, ??

Doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD.

obaja: Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

E-mail: trnkova.m21@gmail.com, gurnak@fns.uniba.sk